

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

___Հայոց լեզվի և գրականության___
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ՝ Բաբուռյան Հ. Ռ. /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № __2__

«__12__» __սեպտեմբեր__ 2023 թ.

ՀԼԳ/Բ- 017- «ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-1»
ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 011401.00.6 -Մասնագիտական մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011401.19.6 -Հայոց լեզու և գրականություն

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

Մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

Հայոց լեզվի և գրականության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

Հեռակա

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ՝

Հեռակա 5-րդ 9-րդ կիսամյակ

Դասախոս(ներ)՝

Թերեզա Շահվերդյան

Լիլիթ Պետրոսյան

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ

tereza.shahverdyan@mail.ru

lilitpetrosyano1977@mail.ru

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14. Գնահատում
  - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
  - 14.2. Հարցաշար
  - 14.3. Գնահատման չափանիշներ
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Հայոց լեզվի պատմություն - 1» դասընթացը կարևորվում է բարձրագույն մասնագիտական կրթության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 011401.19.6 կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել հայոց լեզվի զարգացման բոլոր այն օրինաչափությունները, որոնք սկիզբ են առել հայ ժողովրդի ծագման օրվանից մինչև մեր օրերը:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

- Սովորեցնել գոյական, ածական, թվական, դերանուն խոսքի մասերի քերականական բոլոր այն փոփոխությունները, որոնք տեղի են ունեցել գրաբարից մինչև մեր օրերը:
- Բացատրել լեզվի պատմության ընթացքում հնչյունային համակարգի կրած փոփոխությունները և առկա օրինաչափությունները:
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները և կիրառել գործնականում:
- Սովորեցնել ուսանողներին՝ ինչպե՛ս օգտվել հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրներից, կատարել հետազոտություններ և եզրահանգումներ կատարել ըստ ձեռք բերված արդյունքների:
- Սովորեցնել ուսանողներին տարբեր շրջանների լեզվանյութի հիման վրա վերլուծել քերականական նոր իրողությունների առաջացումը համատեքստում:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.

«Հայոց լեզվի պատմություն-1» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գրաբարի, միջին հայերենի, արդի հայերենի, նաև բարբառների մասին գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների առկայությունը:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հայոց լեզվի պատմություն - 1» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողից սկսկալվող վերջնարդյունքներն են.

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբովանակների:

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

1. իմանա արդի հայերենի տեսական հիմունքները՝ կապված հայոց լեզվի պատմության նախորդ շրջանների հետ,
2. իմանա ուղղագրության, ուղղախոսության, տառադարձության, հնչյունափոխության, արտասանության մեթոդական հիմքերը և արդյունքները,
3. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում,
4. տիրապետի հայոց լեզվի պատմության տարբեր շրջանների վերաբերյալ գիտական հետազոտության մեթոդներին,
5. կարողանա տիրապետել գրաբարից փոխանցված քերականական իրողությունների՝ արդի հայերենին համապատասխանությամբ,
6. կարողանա բառերի ստուգաբանության բնագավառում կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա) Ընդհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,

ԳԿ3 հենքային և ընդհանուր գիտելիքներ,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

ՀԳԿ5 նոր գաղափարներ առաջ քաշելու (ստեղծագործելու) ունակություն,

ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն:

Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

ԱԿ1 դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն,

ԱԿ5 հասկանալ և օգտագործել քննադատական վերլուծության տեսությունների մեթոդները,

ԱԿ7 ցուցաբերել ուսումնասիրման ոլորտում հետազոտությունների որակի իմացություն:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Հայոց լեզվի պատմություն-1» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքները և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, մագիստրատուրայում և ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը.

Չափանիշ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	5 կրեդիտ/150 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ
------------------	-----------

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել :

Դասախոսություն	10
Գործնական աշխատանք	14
Ինքնուրույն աշխատանք	126
Ընդամենը	150
Ստուգման ձևը՝	ընթացիկ քննություն

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴.

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային զրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:
 Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵՝
  - **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
  - **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը

⁴ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁵ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:

- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաճանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Ձեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

8. **Ղասավանդման մեթոդներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք:

9. **Ուսումնասության մեթոդներն են՝** մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁶.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների		
		դասախոսություն	գործնական աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Հայոց լեզվի պատմության առարկան, խնդիրները: Կապը այլ առարկաների հետ: Հայոց լեզվի պատմության գիտական աղբյուրները: Շրջանաբաժանում. շրջանաբաժանման հիմունքները:	2	2	24
2.	Հայոց լեզվի ծագումը: Հայոց գիրը, նախամեսրոպյան գրի առեղծվածը: 5-րդ դարի մատենագրության լեզվաոճական առանձնահատկությունները:	2	2	26
3.	Հին գրական լեզուն՝ գրաբարը, գրաբարի հնչյունական համակարգը: Գրաբարի բառապաշարը. խոսքի մասերի դասակարգումը:	2	2	24
4.	Գոյական անուն. քերականական կարգերը: Գրաբարի հոլովիչներն ու հոլովակազմիչները: Առաջին վերաիմաստավորման օրենքը: Գրաբարի պարզ և խառը հոլովումները: Երկրորդ վերաիմաստավորման օրենքը: Անկանոն հոլովում: Առման և թվի քերականական կարգերը:	2	4	26
5.	Ածական անուն. տեսակները, կազմությունը: Թվական անուն. տեսակները, կազմությունը: Դերանուն և դերանվանական հոլովում. դերանվան կրած փոփոխությունները:	2	4	26
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		10	14	126

⁶ Նման է օրացուցային պլանին:

11. Ուսումնասիրողական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Աբաջյան Ա., Դիլբարյան Ն., Յուզբաշյան Ա., Հայոց լեզվի պատմություն, Երևան	2017
2.	Աբեղյան Ս., Գրաբարի քերականություն, Երևան	1908
3.	Աբրահամյան Ա., Գրաբարի ձեռնարկ, Երևան	1976
4.	Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, հ.Ա. Բ, Երևան	1975
5.	Աղայան Է., Գրաբարի քերականություն, հ. Ա., Երևան	1964
6.	Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի համեմատությամբ 562 լեզուների, հ. 5, Երևան	1965
7.	Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 3, Երևան	1957
8.	Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 1, Երևան	1952
9.	Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 2, Երևան	1954
10.	Այտընյան Ա., Քննական քերականություն աշխարհաբար կամ արդի հայերեն լեզուի, Վիեննա	1866
11.	Գ.Կ. Խաչատրյան, Թ.Ս. Շահվերդյան, Լ.Հ. Պետրոսյան, Գրական հայերենի պատմության դասընթաց, Մաս Ա, Ե.	2018
12.	Խաչատրյան Գ., Գրաբար, Երևան	2014
13.	Թ.Ս. Շահվերդյան, Հայոց լեզվի պատմական ձևաբանություն, Ե.	2021
Լրացուցիչ գրականություն (ԼԳ)		
1.	Բարսեղյան Հ., Հայերենի խոսքի մասերի ուսմունքը, Երևան	1980
2.	Խաչատրյան Գ., Գրաբարի վերլուծական բայերի արժույթը, Երևան	2000
3.	Խաչատրյան Լ., Թոսունյան Գ., Գրաբարի դասագիրք, Երևան	2004
4.	Համբարձումյան Վ., Լատինաբան հայերենի պատմություն, Երևան	2010
5.	Հովհաննիսյան Լ., Դասական գրաբարի բայական ժամանակների կիրառությունը, լեզվի և ոճի հարցեր, հ. 3, Երևան	1973

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁷
1.	Հայոց լեզվի պատմության առարկան, խնդիրները: Կապը այլ առարկաների հետ:	Հայոց լեզվի պատմության առարկայի կապը հայերենագիտական և հայագիտական առարկաների հետ	2	ՊԳ11, ՊԳ1
2.	Հայոց լեզվի պատմության գիտական աղբյուրները:	Ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրներ		ՊԳ11, ՊԳ1
3.	Շրջանաբաժանում. շրջանաբաժանման հիմունքները:	Հայոց լեզվի պատմության Մխիթարյան միաբանների, Հր. Աճառյանի, Ջահուկյանի շրջանաբաժանումների տարբերությունները և դրանց հիմունքները		ՊԳ11, ՊԳ1
4.	Հայոց լեզվի ծագումը:	Հայոց լեզվի աստվածաբանական, հնդեվրոպական, բանասիրական հետազոտությունների նկարագիրը	2	ՊԳ11, ՊԳ1
5..	Հայոց գիրը, նախամեսրոպյան գրի առեղծվածը:	Մինչև 5-րդ դարը գիր ունենալ-չունենալու առեղծվածը. Տրամաբանական և իրեղեն ապացույցները		ՊԳ11, ՊԳ1
6.	5-րդ դարի մատենագրության լեզվաոճական առանձնահատկությունները:	Ազաթանգեղոսյան, Եզնիկյան, Կյուրեղյան, Եփրեմյան դասերի նկարագիրը		ՊԳ11, ՊԳ1
7.	Հին գրական լեզուն` գրաբարը, գրաբարի հնչյունական համակարգը:	Գրաբարի հնչյունական համակարգը և նրա կրած փոփոխությունները	2	ՊԳ11, ՊԳ1
8.	Գրաբարի բառապաշարը. խոսքի մասերի դասակարգումը:	Բառապաշարը ըստ ծագման: Սեփական և փոխառյալ բառեր		ՊԳ11, ՊԳ1
9.	Գոյական անուն. քերականական կարգերը: Գրաբարի հոլովիչներն ու	Գոյականի թվի, հոլովի, հոլովման, առման քերականական կարգերը և դրանց փոփոխությունները	2	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2

⁷ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

	հոլավակագմիչները: Առաջին վերախմաստավորման օրենքը:			
10.	Գրաբարի պարզ և խառը հոլովումները: Երկրորդ վերախմաստավորման օրենքը:	Գրաբարի պարզ և խառը հոլովումները. Խառը հոլովումների վերացումը -ից, -ով, -ում վերջավորությունների առաջացումը՝ ըստ Ա. Ղարիբյանի 2-րդ վերախմաստավորման օրենքի		ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
11.	Անկանոն հոլովում: Առման և թվի քերականական կարգերը:	Գրաբարի անկանոն հոլովումը և դրանց հենքի վրա ան-, ոջ-, -վա- արտաքին , ո ներքին թեքման առաջացումը		ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
12.	Ածական անուն. տեսակները, կազմությունը: Թվական անուն. տեսակները, կազմությունը:	Հին հայերենի ածականը. Որական ածականի համեմատության աստիճանների կրած փոփոխությունները: Թվականը գրաբարում, կրած փոփոխությունները հաջորդ դարերում	2	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
13.	Դերանուն և դերանվանական հոլովում. դերանվան կրած փոփոխությունները:	Գրաբարի դերանվանական հոլովումը, կրած փոփոխությունները ժխտական դերանունների առաջացումը		ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Մտնողան ձևը	Գրականություն ⁸
1.	Հայոց լեզվի պատմության առարկան, խնդիրները: Կապը այլ առարկաների հետ:	Հայոց լեզվի պատմության առարկայի կապը հայերենագիտական և հայագիտական առարկաների հետ		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
2.	Հայոց լեզվի պատմության գիտական աղբյուրները:	Ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրներ	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1

⁸ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

3.	Շրջանաբաժանում. շրջանաբաժանման հիմունքները:	Հայոց լեզվի պատմության Մխիթարյան միաբանների, Հր. Աճառյանի, Ջահուկյանի շրջանաբաժանումների տարբերությունները և դրանց հիմունքները		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
4.	Հայոց լեզվի ծագումը:	Հայոց լեզվի աստվածաբանական, հնդեվրոպական, բանասիրական հետազոտությունների նկարագիրը	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
5.	Հայոց գիրը, նախամետրոպյան գրի առեղծվածը:	Մինչև 5-րդ դարը գիր ունենալ-չունենալու առեղծվածը. Տրամաբանական և իրեղեն ապացույցները		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
6.	5-րդ դարի մատենագրության լեզվաոճական առանձնահատկությունները:	Ազաթանգեղոսյան, Եզնիկյան, Կյուրեղյան, Եփրեմյան դասերի նկարագիրը		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
7.	Հին գրական լեզուն` գրաբարը, գրաբարի հնչյունական համակարգը:	Գրաբարի հնչյունական համակարգը և նրա կրած փոփոխությունները	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
8.	Գրաբարի բառապաշարը. խոսքի մասերի դասակարգումը:	Բառապաշարը ըստ ծագման: Սեփական և փոխառյալ բառեր		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1
9.	Գոյական անուն. քերականական կարգերը: Գրաբարի հոլովիչներն ու հոլավակազմիչները: Առաջին վերախմաստավորման օրենքը:	Գոյականի թվի, հոլովի, հոլովման, առման քերականական կարգերը և դրանց փոփոխությունները	4	Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
10.	Գրաբարի պարզ և խառը հոլովումները: Երկրորդ վերախմաստավորման օրենքը:	Գրաբարի պարզ և խառը հոլովումները. Խառը հոլովումների վերացումը -ից, -ով, -ում վերջավորությունների առաջացումը` ըստ Ա. Ղարիբյանի 2-րդ վերախմաստավորման օրենքի		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2

11.	Անկանոն հոլովում: Առման և թվի քերականական կարգերը:	Գրաբարի անկանոն հոլովումը և դրանց հենքի վրա ան-, ոջ-, -վա- արտաքին , ո ներքին թեքման առաջացումը		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
12.	Ածական անուն. տեսակները, կազմությունը: Թվական անուն. տեսակները, կազմությունը:	Հին հայերենի ածականը. Որակական ածականի համեմատության աստիճանների կրած փոփոխությունները: Թվականը գրաբարում, կրած փոփոխությունները հաջորդ դարերում	4	Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2
13.	Դերանուն և դերանվանական հոլովում. դերանվան կրած փոփոխությունները:	Գրաբարի դերանվանական հոլովումը, կրած փոփոխությունները ժխտական դերանունների առաջացումը		Բանավոր հարցում	ՊԳ11, ՊԳ1, ՊԳ2

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ⁹	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Հայոց լեզվի ծագումը	հնդեվրոպական, քանասիրական հետազոտությունների նկարագիրը	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
2.	Գրաբարի բառապաշարի առանձնահատկությունները	Բնիկ բառեր և փոխառություններ	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
3.	Գոյականի հոլովման առանձնահատկությունները հայ մատենագրության մեջ	Պարզ և խառը հոլովումներ	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,

⁹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը:

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր. ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

4.	Գոյականի հոլովման առանձնահատկությունները 12-16-րդ դդ. հայ գրականության մեջ	Հոլովումներ. Հոլովման արտահայտությունները	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
5.	Ածականի արտահայտությունը հայ մատենագրության մեջ	Ածականի հոլովում	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
6.	Թվականի արտահայտությունը հայ մատենագրության մեջ	Թվականի հոլովումը	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
7.	Դերանունների 12-16-րդ դդ. հայ գրականության մեջ	Անվանական և դերանվանական հոլովում	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	բանավոր	ՊԳ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹¹

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Էկրան, գրատախտակ
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	Համակարգիչ, պրոյեկտոր
Համակարգչային ծրագրեր	
Դասախոսություններ	

¹¹ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար:

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹²:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ամփոփիչ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի ամփոփիչ քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

---

¹²«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Հայոց լեզվի պատմության առարկան, խնդիրները:
2. Կապը այլ առարկաների հետ:
3. Հայ գրական լեզվի ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրները:
4. Շրջանաբաժանում. շրջանաբաժանման հիմունքները:
5. Հայոց լեզվի ծագումը:
6. Հայոց գիրը, նախամեսրոպյան գրի առեղծվածը:
7. 5-րդ դարի մատենագրության լեզվաճական առանձնահատկությունները:
8. Գրաբարի հնչյունային համակարգը. Կրած փոփոխությունները:
9. Գրաբարի երկբարբառները և եռաբարբառները. Կրած փոփոխությունները
10. Գրաբարի բառապաշարը. Սեփական և փոխառյալ բառեր
11. Խոսքի մասեր և քերականական ձևավորվածություն
12. Գոյական անուն
13. Թվի կարգը
14. Առկայացման (որոշչի և որոշյալի) և առման (անձի և իրի) կարգեր
15. Հոլով և հոլովում
16. Գրաբարի հոլովիչները և համապատասխան հոլովումների ընդհանուր բնութագիրը
17. Պարզ հոլովումներ
18. Խառն հոլովումներ
19. Ձևակազմական օրենքների դրսևորումները գրաբարի անկանոն հոլովման համակարգում
20. Ածական անուն
21. Թվական անուն
22. Քանակական թվականներ
23. Դասական թվականներ
24. Դերանուն և դերանվանական հոլովում:
25. Անձնական դերանուններ
26. Փոխադարձ դերանուններ
27. Ցուցական դերանուններ
28. Մտացական դերանուններ
29. Հարցական դերանուններ
30. Անորոշ դերանուններ
31. Որոշյալ դերանուններ
32. Դերանվանական հոլովման ամփոփում

14.4 Գնահատման չափանիշները¹³.

1. Գործնական աշխատանքներ-40 միավոր /չորս հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ/,
2. Ինքնուրույն աշխատանք-20 միավոր,
3. Ամփոփիչ քննություն-40 միավոր:

¹³ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման:

- Գնահատման մեթոդը`
  - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն,
  - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն,
  - Ինքնուրույն դատողություններ,
  - Առաջարկություններ:

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝	011401.00.6	Մասնագիտական մանկավարժություն <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր՝	011401.19.6	Հայոց լեզու և գրականություն <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան՝		Մանկավարժության բակալավր <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2023

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՀԼԳ/Բ- 017- ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-1			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	5 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	5-րդ տարի, 9-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	24	Դասախոսություն	10
			Գործնական աշխատանք	14
	Ինքնուրույն	126		
	Ընդամենը	150		
Ստուգման ձևը	Քննություն			
Դասընթացի նպատակը	Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել հայոց լեզվի զարգացման բոլոր այն օրինաչափությունները, որոնք սկիզբ են առել հայ ժողովրդի ծագման օրվանից մինչև մեր օրերը:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p><i>Գիտելիք</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կիմանա հայոց լեզվի պատմության զարգացման բոլոր փուլերի վերջնական նկարագիրը <p><i>Հմտություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կկարողանա օգտվել գրաբարյան, միջին հայերենյան, աշխարհաբարյան լեզվանյութերի վերլուծությունից <p><i>Կարողունակություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կկարողանա նոր խոսք ասել ձեռք բերած գիտելիքների հիման վրա 			
Դասընթացի բովանդակությունը	<p>Հայոց լեզվի պատմության առարկան, խնդիրները: Կապը այլ առարկաների հետ: Հայոց լեզվի պատմության առարկայի կապը հայերենագիտական և հայագիտական առարկաների հետ:</p> <p>Հայոց լեզվի պատմության գիտական աղբյուրները: Ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրներ:</p> <p>Հայոց լեզվի ծագումը: Հայոց լեզվի աստվածաբանական, հնդեվրոպական, բանասիրական հետազոտությունների նկարագիրը:</p> <p>Հին գրական լեզուն` գրաբարը, գրաբարի հնչյունական համակարգը:</p>			

	<p>Գրաբարի հնչյունական համակարգը և նրա կրած փոփոխությունները:</p> <p>Գոյական անուն. քերականական կարգերը: Գրաբարի հոլովիչներն ու հոլավակազմիչները: Առաջին վերաիմաստավորման օրենքը:</p> <p>Գոյականի թվի, հոլովի, հոլովման, առման քերականական կարգերը և դրանց փոփոխությունները:</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Գործնական աշխատանքներ-40 միավոր /չորս հարցում` 10-ական միավոր գնահատմամբ/, 2. Ինքնուրույն աշխատանք-20 միավոր, 3. Ամփոփիչ քննություն-40 միավոր:
<p>Գրականություն</p>	<p>Արաջյան Ա., Դիրբարյան Ն., Յուզբաշյան Ա., Հայոց լեզվի պատմություն, Երևան, 2017</p> <p>Աբեղյան Մ., Գրաբարի համառոտ քերականություն, Երևան, 908</p> <p>Աբրահամյան Ա., Գրաբարի ձեռնարկ, Երևան, 1976</p> <p>Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, հ. Բ, Երևան, 1975</p> <p>Աղայան Է., Գրաբարի քերականություն, հ. Ա., Երևան, 1964</p> <p>Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի համեմատությամբ 562 լեզուների, հ. 5, Երևան, 1965</p> <p>Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 3, Երևան, 1957</p> <p>Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 1, Երևան, 1952</p> <p>Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, հ. 2, Երևան, 1954</p> <p>Այտընյան Ա., Քննական քերականություն աշխարհաբար կամ արդի հայերեն լեզուի, Վիեննա, 1866</p> <p>Գ.Կ. Խաչատրյան, Թ.Ս. Շահվերդյան, Լ.Հ. Պետրոսյան, Գրական հայերենի պատմության դասընթաց, Մաս Ա, Ե., 2018</p> <p>Խաչատրյան Գ., Գրաբար, Երևան, 2014</p> <p>Թ.Ս. Շահվերդյան, Հայոց լեզվի պատմական ձևաբանություն, Ե., 2021</p>